

LEO STRAUSS

Tekst został przetłumaczony na podstawie: L. Strauss, *Response to Voegelin's Review*, w: *Faith and Political Philosophy. The Correspondence between Leo Strauss and Eric Voegelin 1934–1964*, edited by Peter Emberly and Barry Cooper, Columbia and London 2004, ss. 49–57. Serdecznie dziękujemy *University of Missouri Press* za zgodę na publikację tłumaczenia. Copyright © 2004 by the Curators of the University of Missouri.

O tyranii: odpowiedź*

Nauki społeczne, które nie potrafią mówić o tyranii z taką samą pewnością, z jaką medycyna mówi na przykład o nowotworze, nie są w stanie zrozumieć społecznych zjawisk takimi, jakie naprawdę są. Nie jest to zatem podejście naukowe. Współcześnie nauki społeczne znajdują się w takim właśnie położeniu. Jeżeli to prawda, iż współczesna nauka społeczna jest nieuniknionym nieuchronnym rezultatem nowożytnej nauki oraz nowożytnej filozofii, to zmuszeni jesteśmy pomyśleć o odnowieniu klasycznej nauki o sprawach ludzkich (*classical social science*). Kiedy ponownie nauczymy się od klasyków, czym jest tyrania, będziemy mieli możliwość i jednocześnie obowiązek rozpoznania jako tyranii pewnej liczby współczesnych reżimów, które objawiają się w przebraniu dyktatur. Ta diagnoza powinna stanowić jedynie pierwszy krok ku właściwej analizie współczesnej tyranii, ponieważ ta zasadniczo różni się od tyranii analizowanej przez klasyków.

Czy nie jest to jednak równoznaczne z przyznaniem, iż klasycy byli całkowicie nieobeznani z tyranią w jej współczesnym kształcie? Czy nie należy stąd wyciągnąć wniosku, iż klasyczne pojęcie tyranii jest zbyt wąskie i dlatego klasyczny punkt odniesienia musi być radykalnie zmodyfikowany, tj. zaniechany? Innymi słowy, czy próba odnowienia klasycznej nauki o spra-

* Pełen tekst tłumaczenia dostępny jest w drukowanej wersji pisma. Niniejsze tłumaczenie stanowi fragment eseju Leo Straussa *Restatement on Xenophon's Hiero* [wyd. francuskie: L. Strauss, *De le Tyranie*, Paris 1954; pierwsze wydanie angielskie: L. Strauss, *Restatement on Xenophon's Hiero*, w: Tenże, *What is Political Philosophy? And Other Studies*, Illinois 1959, s. 95–113], w której autor odpowiada na zarzuty sformułowane przez Erica Voegelina oraz Aleksandre Kojève'a. W tłumaczonym tu fragmencie autor polemizuje z tezami Erica Voegelina. Tytuł pochodzi od redakcji.

wach ludzkich nie jest utopijna, ponieważ zakłada, iż orientacja klasyczna nie zdezaktualizowała się w wyniku triumfu nastawienia biblijnego?

Wydaje się, iż są to główne zarzuty, na jakie wystawione jest moje studium na temat *Hierona* Ksenofonta. W każdym razie jest to sedno tych krytyk mojego studium, od których można się czegośkolwiek nauczyć. Te analizy zostały napisane zupełnie niezależnie od siebie, a ich autorzy, Profesor Eric Voegelin oraz Pan Aleksander Kojève, nie mają, że tak powiem, ze sobą nic wspólnego. Zanim rozważę ich argumenty, muszę powtórnie przedstawić swoje stanowisko.

Fakt, że między klasyczną i współczesną tyranią zachodzi zasadnicza różnica bądź to, iż klasycy myśliciele nawet nie wyobrażali sobie współczesnej tyrani, nie jest dobrym ani wystarczającym powodem, by odrzucić klasyczny punkt odniesienia. Z tego względu doskonale współgra to z taką możliwością, że współczesna tyrania odnajduje swoje miejsce w obrębie klasycznych ram, tj. nie może być właściwie zrozumiana poza tym kontekstem. Różnica pomiędzy współczesną i klasyczną tyranią ma swoje korzenie w różnicy pomiędzy nowożytnym a klasycznym pojęciem filozofii czy nauki. Współczesna tyrania, w przeciwieństwie do klasycznej, opiera się na nieograniczonym postępie w „opanowaniu natury”, który jest możliwy dzięki nowożytnej nauce, jak również na popularyzacji i upowszechnieniu filozoficznej oraz naukowej wiedzy. Obydwie możliwości – możliwość nauki, która wypływa z podboju natury oraz możliwość popularyzacji filozofii czy nauki – były znane klasycy (Porównaj: Ksenofont, *Memorabilia* 1.1.15 z Empedoklesem, fr. 111; Platon, *Teajtet* 180c7–d5). Jednak klasycy odrzucili je jako „nienaturalne”, tj. niebezpieczne dla człowieczeństwa. Nie śnili o współczesnej tyranii, ponieważ traktowali jej podstawowe założenia jako tak niedorzeczne, że zwrócili swe wyobrażenia w całkowicie innym kierunku.

Voegelin, jeden z czołowych współczesnych historyków myśli politycznej, wydaje się twierdzić (*The Review of Politics*, 1949, s. 241–244), iż klasyczne pojęcie tyranii jest nazbyt wąskie, ponieważ nie obejmuje zjawiska znanego jako cezaryzm: określając pewien reżim jako tyrański, zakładamy, że rząd „konstytucyjny” jest dla niego realną alternatywą, lecz cezaryzm pojawia się wyłącznie po „ostatecznym upadku republikańskiego porządku konstytucyjnego”, stąd cezaryzm bądź „postkonstytucyjne” rządy nie mogą być rozumiane jako odmiana tyranii w jej klasycznym sensie. Nie ma powodu, by spierać się z oceną (...)

PRZEŁOŻYŁ MICHAŁ J. CZARNECKI